

DARÜLFÜNUN
EDEBİYAT FAKÜLTESİ
MECMUASI

Felsefe, İctimaiyat, Tarih, Coğrafya, Edebiyat.

İki ayda bir neşrolunur

BU SAYIDA :

MAKALELER .

Sahife

Ankara civarında suların ceryanına ve onlardan istifadeye dair	
mülâhazalar E. Chaput. İbrahim Hakkı	241-251
Dillerin Coğrafyası A. Macit	252-266
Demiryolu ve yol A. Macit	267-290
Zuiderzée körfezinin kurutulması işleri A. M.	291-302

COĞRAFİ HAREKETLER.

Belgrad Darülfünunu Coğrafya talebesinin İstanbulu ziyaretleri. İbrahim Hakkı	303-320
---	---------

COĞRAFİ HABERLER. A. Macit	321
---	-----

ZUIDERZE KÖRFEZİNİN KURUTULMASI İŞLERİ [1]

Asırlardanberi Hollandalıların giriştikleri işlerin en müfit ve en muazzamı olan bu kurutma ameliyesinin müstesna bir mütefekkirin kütlesi huzurunda anlatmak fırsatına mazhariyetinin kendisi için pek büyük bir şeref teşkil ettiğini söyleyen konferansçı bu kabil içtimalarda mutad olan merasimi yani lütfen kendisini dinlemeğe gelenlere teşekkür rasimesini bilifa, evvelâ Hollandanın ve Hollanda iç denizinin hydrostatique şartları hakkında ufak bir tarihçe yapmış ve Haarlem denizinin kurutulmasından da biraz bahsettikten sonra asıl maksadına geçerek Zuiderzée'nin kurutulmasının muhtelif safahatı ve hali hazırı hakkında aşağıdaki malûmat ve izahatı vermiştir :

Bugün mevkii tatbika konmasına devam olunan proje'nin mahiyetini teşrihten evvel, müsaade ederseniz sizlere bir iki kelime ile iç denizimizin ve memleketimizin hydrostatique şartlarını anlatayım.

"Hollanda,, kelimesinin çukur veya alçak memleket manasına geldiği zannolunuyor. Memleketime verilen fransızca "Pays-Bas,, ismi de topraklarımızın bir kısmının çok alçakta ve hatta deniz seviyesinden aşağıda bulunduğunu bütün vuzuhile anlatmaktadır.

Söylediğim gibi toprak o derece alçaktır ki mühim bir kısım deniz seviyesinin altında bulunmaktadır. Asırlar esnasında inşa edilen bütün setler faraza ani olarak ortadan kalkıverseler, memleketin büyük bir kısmı sular altında kalır ve kaybolur.

Vatandaşlarımız kendilerini her taraftan tehdit eden bu sulara karşı Kurunu Vustadanberi amansız bir mücadele açmışlardır. Bu mücadelenin birinci safhasında muharebeyi sular kazanmıştı. Suların bu zaferine, daima alçalmakla berdevam gibi görünen toprakta adeta yardım ediyordu. Bu hali bugün bile arazinin bir kısmının deniz tarafından kemirildiği Şimal Denizi sahillerinde müşahede edebiliriz.

Binaenaleyh memleketimizin büyük bir kısmı, zaman zaman aman bilmeyen düşmanımız olan sular tarafından istilâ olunuyordu. Bugün Zuiderzée denilen yerin, mebdeinde nerelere kadar olduğu kat'i olarak bilinmemekle beraber her halde büyük bir kısmının kara olduğu, tarihçe sabittir . Bugünkü Zuiderzée'nin yerinde vaktiyle pekte o kadar vasi olmayan ve Flevo ismini taşıyan bir göl var idi. Bugün gemilerin do-

[1] Bu yazı Zuiderzeeraad umumî kâtibi Monsieur Jansma tarafından Paris coğrafya cemiyetinde 22 teşrinisani 1929da verilen ve „La Géographie,, mecmuasının kânunusani-şubat 1930 sayısında aynen neşrolunan (sahife 49-58) bir konferansın tercümesidir.

laştığı yerlerde evvelce bulunmuş olan şehir ve köylerin isimlerini ve bazen de tarihçelerini biliyoruz.

Ancak milli inkişafımızın en şerefli ve en büyük bir devresi olan XVII inci asırdan itibaren dir ki denizin pengesinden topraklarımızı yavaş yavaş kurtarmağa başladık . Yeni zıyalara maruz kalmamak için evvelâ icabeden miidafaa tertibatını aldıktan sonradır ki taarruza geçtik.

Başlıca Şimalî Hollanda vilâyetinde birgok iç göller kurutulmuş ve buraları münbit polder'ler haline getirilmiştir. O derecede ki XVII inci asrın nihayetinde bu kabil göllerden kurutulmamış sadece bir göl kalmıştı ki o da en büyükleri olan ve 18 000 hektar vus'atında bulunan Haarlem gölü idi. Bunu kurutmak XVII inci asır için muazzam bir umur demek idi. Bundan dolayı buranın kurutulması XIX uncu asra bırakıldı. Haarlem gölü 1849 ile 1852 seneleri arasında kurutulmuştur.

Hig şüphe yok ki XVII inci asır 550 000 hektar büyüklüğünde olan Zuiderzéeyi kurutmak iddia ve cesaretinde bulunamazdı. Mamafih Henri Stavin isminde biri tarafından yazılan ve 1667de çıkan bir kitapta buranın kurutulmasına dair bir ima mevcut idi. Yine aynı kitapta Amsterdam'~Şimal denizine bağliyyacak ve elisibelerden gegecek olan bir kanal proje'sindende bahsolunması pek dikkate şayandır. Nitekim bu kanal XIXuncu asrın ikinci nısfında hemen hemen mezkûr kitapta bahs olunan şekilde meydana getirildi.

Haarlem gölünün 1894 de başlayan kurutulma ameliyesi Zuiderzée nin kurutulmasına müteallik miiteaddit proje'lerinde doğmasına ve-sile oldu.

1848 de Kloppenburg ve Faddegon, başlıca noktasını, Zuiderzée'nin en dar yerine yani Enkhuizen ile Stavoren arasına bir set inşası teşkil eden bir proje neşrettiler. Bu proje, projede set inşası igin gösterilen yerde denizin pel'derin olmasından ve birgok münbit arazinin hariçte bırakılmasından dolayı itiraza ve tenkitlere uğradı. Diger taraftan meselenin başlıca müşküllerinden birini teşkil eden Yssel meselesi de halledilmiş bulunmıyordu. 1849 da mühendis Van Diggelen Şimal denizi adaları beyninde miiteaddit setler inşasını tavsiye eden pek mufassal bir proje meydana getirdi.

1866 tarihli olan Beyerinck brojesi Yssel meselesini, bu nehrî set haricinde bırakmak suretiyle halletti. 1870 de Stieltjes de buna miimasil bir proje neşretti.

Artık ve gitgide Zuiderzée korfezini kurutmak meselesi efkârı umumiyyede okadar esaslı bir yer tutmuştu ki hükûmet 1877de bu işe dair meb'uslar meclisine bir kanun teklifine kadar vardı. Biraz sonra bu teklifi yapan hükûmet düşmüş ve yerine gelen kabine kurutma ka-

nununu hemên meclisten geri almıştı. 1886 de Zuiderzée için yeni bir devir başlamıştı. Körfezi kurutma taraftarları, nihayet, fennî ve derin bir tetkik yapılmadan meselenin hüsnü suretle hallinin imkânsız olduğu kanaatine vardılar. Bunun üzerine bir Zuiderzée cemiyeti teşkil olundu. Hususî bir teşekkül olan bu cemiyet meselenin tetkikini M. Lely'e tevdi etti. Bu zat tahsilini pek parlak bir surette bitirmiş ve mesaisiyle temeyyüz etmiş genç bir mühendis idi. M. Lely bütün zamanını bu işe hasretmek suretiyle meseleyi tam beş sene tetkik etti ve netice olarak ta 1891 deki meşhur projesini neşretti. (... sahifaya müracaat) Bu proje bizim için artık meselenin kat'i olarak çarei hallini gösteren bir proje halini aldı. Hükûmet tarafından tayin olunan ve ricalden mürekkep bir komite Lély'nin projesini 1894 de tasvip ve tatbikını da hükûmete tavsiye etti.

Projenin kahramanı Monsieur Lély'nin sadece bu işlerde mutahassıs bir mühendis olmayup aynı zamanda parlak bir hükûmet adamı da olması taliin garip cilvelerindendir. Mumaileh parlak ve mesut kariyeri esnasında üç defa nafia işleri nazırı olmuştur.

Son nazırlığı 1913 de dir. Bu sene esnasında yapılan umumî intihabat neticesi olarak uzun zamanlar süren bir hükûmet buhranı oldu. Her yerde bir hafta nihayet iki kafta süren buhran çok görülür , biz Hollandalılar okadar aceleci değiliz, bizde bazen buhran aylarca sürer Bu buhran esnasında, gazetelerden birine yazdığım bir mektupta bir Zuiderzée hükûmeti yani bu ebedi meselenin hallini programının başına geçirecek ve daha doğrusu bütün programı Lély projesini kuvveden file çıkarmaktan ibaret bulunacak olan bir hükûmet istediğimizi bildirdim. Yeni kabine filvaki sadece Zuiderzée kabinesi olarak gelmedi, fakat yeni hükûmetin programında Zuiderzée'nin kurutulması da vardı. 1913de kraliçanın meb'uslar meclisini açarken irat ettiği nutukta şu cümle de vardı: "Zuiderzée körfezinin kurutulmasının artık zamanı gelmiştir kanaatındayım,,. Kabinede nafia işleri nazırı Mons. Lély idi. Körfezin kurutulmasına dair olan kanuna, nafia işleri nazırı sıfatıyla imzasını Lély ancak 1918 senesinde atabilmiştir. Proje kendisinin 30 sene evvel yaptığı proje idi. Hollanda Parlementosu kanunu nihayet - müttefikane kabul etmiş idi.

Artık Zuiderzéenin kurutma işlerine Lély isminin ebedi olarak karıştığını söyleyebiliriz. Sabık nazır ve mühendis, ölümü tarihi olan 1929 senesi kânunsanisine kadar, Zuiderzée meclisine riyaset etmişti. Kurutma işleri meclisin yüksek idaresi altında idi ve meclis bu meseleye ait her şeyde icap ettikçe hükûmetin nazarı dikkatini celbetmekle mükellef idi.

Lély projesinin neşri ile parlamento tarafından nihayet kabulü arasında 27 sene geçtiğini gördük. Bu kurutma projesine karşı gösterilen infial ve yapılan itirazları yatıştırabilmek için bu 27 sene ancak kâfi gelmiştir. Bu infial ve itiraz bilhassa ziraî mehafilde en had bir surette hüküm sürmekte idi. Bu mehafilde ziraata kabiliyetli lüzumundan fazla arazi elde edilmesinin toprak fiyatını düşürmesinden korkuluyordu. Halbuki efkârı umumiye bu iddiadan çoktan vaz geçmiş, artık Hollandada bir nüfus fazlalığı “surpeuplement,” ve ziraata kabiliyetli toprak kıtlığı olduğu anlaşılmıştır.

Hatta denizden kazanılacak olan bu yeni vilâyetin bile ancak kısa bir müddet için nüfus fazlalığından mütevellit buhranı hafifletebileceği bilhisap anlaşılmıştır.

Daha ciddi mahiyette olan diğer bir itiraz da kurutma ameliyesinin icap ettireceği azim masraflar üzerine istinat etmekte idi. Harpten evvel bu masraflar 200 milyon florin tahmin edilmişti. Bu meblağ memleketimizin senelik umumî bütçesine muadil idi. Fakat harbin bir iyliği bizleri muazzam rakkamlara alıştırmış olmasıdır. Harbin devam ettiği dört sene içinde seferberliğimizi idame ve yiyecek tevzii servisini idare için yüzlerce milyon florini yüzümüzü ekşitmeden sarf etmiş idik. Binaenaleyh 1918 de 200 milyon florinden ibaret bir masraf bize harpten evvelki zamana nisbetle ehemmiyetsiz gibi görünüyordu. 1918 kanunu mucibince Zuiderzée işleri servisi ihdas olunmuştu. Birinci umumî direktör, 1929 senesine kadar iş başında kalan ve binaenaleyh o seneye kadar yapılmış olan bütün işlerden mes’ul bulunan direktör H. Wortman dır. Elyevm Monsieur Wortman Zuiderzée meclisinin ikinci reisi dır.

Lély projesinin bariz başlıca vasfı Zuiderzée’yi Şimal denizinden ayıran ve körfezi sadece bir iç göl haline koyacak olan cesim settir. Set, isimlerini biraz yukarıda söylediğimiz projelerde olduğu gibi körfezin en dar yerinde değil, suların en az derin olduğu noktada kurulacaktır. Zuiderzée’nin ortasında âzamî derinlik 6 metredir; Bilâkis Lély projesinin settin inşa mahalli olarak gösterdiği yerde derinlik nadiren 4 metreyi geçer. Şimalî Hollanda ile Wieringen adası arasında 2 kilometre 5, Wieringen ile Frise beyrinde 30 kilometrelik bir mesafe vardır.

Bu cesim settin inşası evvelâ bunun arkasında kalacak olan polder’lerin kurutulabilmesine yarayacak ve sonra da Zuiderzée’ye hemcivar mıntakalara büyük menfaatlar, kazançlar temin edecektir.

Hatta bu menfaatlar o derecededir ki sadece bu kazançlar ana set için sarfedilecek olan paraları telâfi edebilecektir.

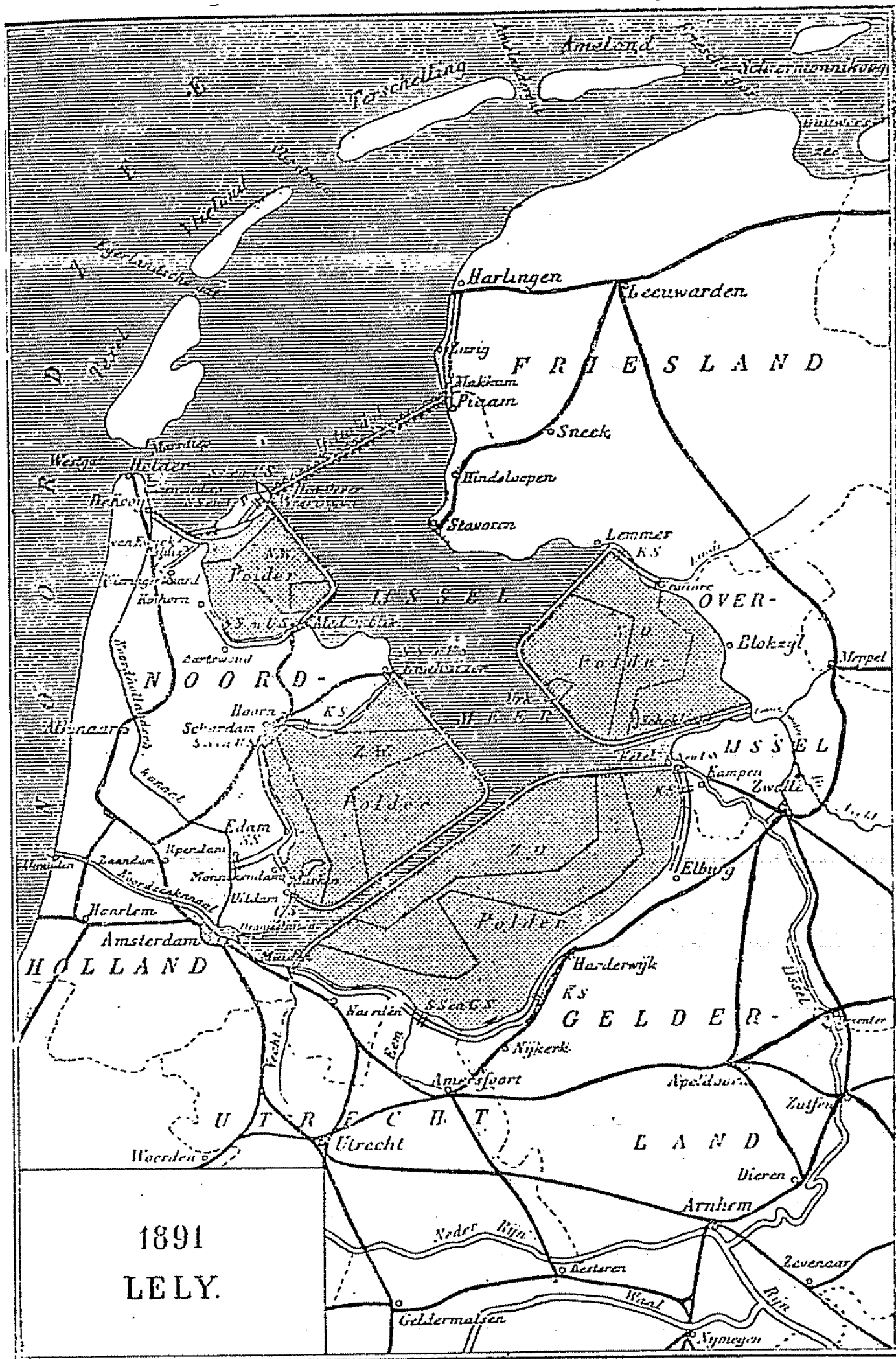
Evvelâ, set tarafından muhafaza altına alınmış topraklar, Şimalî denizinden gelen fırtınalardan artık müteessir olmiyacaktırlar. Elyevm Zuiderzée'yi ihate eden setlerde tali bir ehemmiyete düşecektir. Bu mintakaları arasına müteessir eden su hücumu afetlerinin de (Şimalî Hollanda da Amsterdâm civarında 1915 de vukua gelen ve memlekete milyonlarca florine mal olan felâket gibi) artık önüne geçilmiş olacaktır.

Saniyen settin arkasında kalacak olan su, Zuiderzée'ye dökülen Yssel ve sair nehirlerin getirdikleri sular sayesinde yavaş yavaş tatlı suya münkalip olacaktır. Bu sayede de kurak yazlarda işe yarayacak olan nihayetsiz bir tatlı su deposu meydana gelmiş bulunacaktır. Bugün bazen su ihtiyacı oderece müthiş bir surette kendini gösterir ki, denizden tuzlu su almak mecburiyetinde kalınır. Bu mecburiyetin gerek ziraat ve gerekse sürü hayvanı için ne derecede elim ve muzır olduğunu söylemeğe lüzum görmiyorum. Böylece tabîî bir tatlı su deposunun elde edilmiş olması kurak yazların herbiri için milyonlarca florin kazanç temini demektir.

Salisen, Zuiderzée'yi ihate eden mintakalarda fazla su toplandığı zaman, badema Zuiderzée daima aynı nisbette kalan bir seviyeye malik olacağından dolayı, bunları tahliye daha kolay olacaktır. Hali hazırda fazla yağmur olduğu ve rüzgâr Şimalden esdiği zamanlar bunları tahliye gayri mümkündür.

Diğer taraftan, setlerden, Şimalî Hollanda ile Frise arasında bir demiryolu inşası hususunda da istifade olunacaktır. Bu set okadar muazzam bir şeydir ki bir misli memleketimde olmadığı gibi eğer yanılmıyorsam dünyada da yoktur. Set kaidesinde 100 metre genişliğe malik olacak ve su fevkinden yüksekliği 7 metreyi bulacaktır. En şiddetli fırtınalarda bile hiç bir dalga bu maniayı aşamıyacaktır. Umumiyet üzere kumdan müteşekkil olacak olan settin şimalî tarafında arjil bulunacaktır. Zaten settin heyet umumiyeside bu madde ile örtülecektir.

1920 de ameliye başladığı zaman en mühim meselelerden biri setlerin inşası için lâzım olacak olan büyük miktarda arjilin nereden tedarik olunabileceği meselesi idi. Kendi esaretini hazırlayacak olan silâhı Zuiderzée'yine kendi verdi. Denizin dibinin bazı noktalarında ve garip tesadüf olacak, bilhassa setlerin inşa olunacağı yakın noktalarda, çakıllı arjil tabir olunan ve en şiddetli ceryanlara dayanacak kadar mütecanis ideal bir madde olan tabakalara tesadüf olundu. Taraklarla mezkûr arjili toplamak ve istenen yerlere sevketmek artık bir çocuk oyuncağı idi. Bu keşif milyonlarca florin ekonomisini mucip oldu.

Lély projesi

Biraz evvel nazarı dikkatinizi celbetmiş olduğum vechüzere setlerin inşası için sadece arjil kâfi değildir, set pek çok miktarda kumu da ihtiva edecektir, bunu da denizin dibinde bulmak mümkündür, fakat bu madde arjil gibi settin inşa olunacağı yerlere hemen civarda değildir, daha başka noktalardadır. Dubalar vasıtasıyla naklolunan kum dubalarda su ile karıştırılır, badehu bu halita (su ve kum) tulumbalanır ve borular vasıtasıyla istenilen noktalara adeta bir memba gibi fişkırtılır; halîle su gider kum kalır. Bu suretle set yavaş yavaş uzar.

Sathın bir kısmı taşla döşenmiş ve bunun için lâzım olan taş Almanya ve Belçikadan ithal olunmuştur. Hollanda ameleleri bu tarz işlerde (taşlama) ihtisas sahibi olmadıklarından bu husus için bir miktar İtalyan amelesi celbolunmuştur. Set inşası ameliyesinin mütebakisi için tamamen Hollanda malzemesi ve Hollandalı el emeği kullanılmaktadır. Projenin tatbiki lehinde ileri sürülen delillerden biri de bu sayede binlerce işsize iş bulunacağı delilidir.

Arjil ve kumu lâzım olan noktalara nakli için kullanılan diğer bir metod da harcı istenilen yere döken bir “band,, istimalidir.

Şayet sette bir takım gözler bulunmazsa setler gayri kabili istimaldir demektir. Gemilerin geçmesi için biri Wieringen yakınında ve diğeri Frise tarafında olmak üzere iki “ecluses,, inşa olunmaktadır. Bu geçitler 2000 tonilatoya kadar olan gemilerin geçmesine müsaittir.

Zuiderzée’ye dökülen Yssel ve diğer nehirlerin suyunu boşaltmak için yapılmakta olan “tahliye écluse,, leri daha mühimdir. Bunlar 25 tanedir; Wiergen yakınındaki 15 écluses bitmek üzeredir. 10 tanesi de Şark kısmındadır. Bu écluses lerin herbirinin 12 metre genişliği olacağına göre tahliye écluse lerinin heyeti umumiyesi 300 metre olacaktır demektir.

İbtidalarda M. Lély bu écluses leri Wieringen adaları üzerinde inşa etmek tasavvurunda bulunmuş idi. Bunu gören bazı spekülatör’ler hemen adadaki toprakları, ileride hükûmetin buralarını satın alacağı veya istimlâk mecburiyetinde kalacağı ümidi ve bu yüzden büyük kâr temin edecekleri hülyasıyla kapışmağa başlamışlardı. Halbuki teknikin terakisi deniz üzerinde de écluses’lerin inşasını mümkün kılınca muhterirlerin ümütleri suya düştü.

Deniz ortasında écluse inşası için mühendisler berveçhi ati metodu takip ederler: écluse’lerin yapılması mutasavver yerleri ihata edici “périférili,, bir set inşa olunur, bilâhere böylece etrafı çevrilen su, tulumbalar ile boşaldılır, ve böylece kurutulan yere écluse inşa olunur.

Badehu muhitî set yıktırılır. Esas settin inşası 1932 senesinde hitam bulacak ve 120 milyon florine mal olacaktır.

1920 de başlayan inşaat şayet, 1921 senesinde bir nevi malî panik zuhur etmemiş olsa idi daha çabuk ilerlemiş olacak idi. Maruf siyasî bir adam, neşr ettiği bir makalede, inşaat işlerinin faiz miktarından dolayı bütçede vahim açıkları mucip olacağını ileri sürdü. Filhakika Zuiderzée işleri gibi inşası uzun seneler sürecektir olan işlerde malî mes'e- le kısmen bir faizi mürekkep mes'elesi demektir. Hisaplar yüzde beş veya yedi faiz üzerinden yürütülünce 20 sene nihayetinde yüzlerce milyonluk bir fark tahaddüs ettiği hemen görülür. Bu devirde (1921) maliyemizin hali her halde parlak olmaktan pek uzaktı, hatta birçok kimseler florin'imizin Alman markı gibi tepe taklak geleceğinden korkuyorlardı. Binaenaleyh kurutma işlerinin tamamen terki tasavvurları ortaya çıktı. Hükûmet bu dedi kodulara okadar aldırmadı, ameliyata devam etti, fakat işleri ağırlattı. İlk nazarda bu siyaset her türlü mantıktan mahrum gibi görünüyordu, zira işler nekadardır ağır giderse okadar uzun sürecektir ve nekadardır uzun sürerse faiz de o nisbette üste binecekti. Hakikatta hükûmet bu tarzı hareketiyle mahirane bir manevre çevirmiş oldu. Şayet o esnada ve malûm o haleti ruhiye ortalığa hakim iken hükûmet mes'eleyi zorlamış olsa idi muhakkak inşaat gayrı muayyen bir müddet için tatil edilirdi ve efkârı umumiyeyi kazanmak için propagandalara yeniden başlamak icab ederdi. Bir iki sene sonra malî vaziyet düzeldi ve nikbinlik yeniden avdet etti. 1925 de kurutma işlerine âzamî sür'atla devam olunmasına dair bir kanun neşrolundu. İşte 1920 den 1925 senesine kadar olan devir esnasında inşaatın daha ziyade relanti bir sinema projeksiyonuna benzemesinin sebepleri.

Mamafih bu devir birçok cihetlerden müfit de oldu diyebileceğiz. Fizik Nobel mükâfatını almış olan maruf porfessör Lorentz'in riyaset ettiği bir âlimler komitesi settin Şimalindeki su ve kumlar harekâtına ana settin icra edeceği tesirlere dair pek esaslı mudıl hesaplar yaptı. Professör Lorentz'in dehası sayesinde settin haricinde meddû cezirlerin kaç metreye kadar yükselebileceğini ve zuiderzée'nin Şimal kısmında kum banklarının ne şekilde olabileceğini artık kat'i ve pek sıhhatli bir surette biliyoruz. Mons. Lorentz 1928 de öldü. İnşaat mühendislerinden biri bana şayet professör aramızdan bir iki sene evvel ayrılmış olsaydı inşaat gayrı kabili iktiham müşküllere uğrar ve şimdi sağlam ve emîn adımlarla ilerlediği yerlerde bocalamağa mecbur kalırdı demiş idi. Şimdiye kadar Lorentz komitasının bütün dedikleri hep çıkmıştır.

Bundan başka Delft teknik darülfünununda Lorentz komitesi hesap-

larını ölçüye vuran ve bu komitenin mutalarını tamamlayan hydros-tatique laboratuvar ihdas olunmuştur. Bu laboratuvar da bütün inşaatın muhtelif kısımlarının—setler parafinden olmak üzere—bir minyatürü, maketi yapılmaktadır. Bu laboratuvar da yapılan tecrübelerden çıkan neticeleri, esas inşaatla nazara çarpan hakikatlarda teyit ve tasdik etmiştir.

Esas settin inşası tamamlandıktan sonra inşaatın ikinci safhasını, bu settin arkasına polder'ler inşası teşkil edecektir. Mons. Lély'nin hesaplarına göre bütün Zuiderzée yi kurutmak mümkün olamayacaktır; Hollandalı diğer mühendislerde aynı fikirdedir, herhalde 110 000 bin hektar vusatında bir iç gölü bırakmak icab edecektir. Bu göl Yssel'in sularına bir depo vazifesini görecek. Bu sular tulumbaların yardımına ihtiyaç göstermeden büyük sette bilhasa bu iş için yapılacak olan écluse'ler vasıtasıyla boşaltılacaktır. Bu écluse'ler alçak sular (marée basse) esnasında açık bırakılacak ve yüksek sular anında (marée haute) kapalı kalacaktır. Arasıra, bir Şimaligarbi rüzgârı esdiği zaman tahliye gayri mümkün olacaktır, binaenaleyh' bir çok günler Yssel'in sularını boşaltmak imkânı olamaz ise bu suları ihtiva edecek derecede vasi bir saha hazır bulundurmak lüzumu kendini hissettirir, işte bu ihtiyaçtan dolayıdırki Zuiderzée'nin hepsini kurutmak doğru görünmemektedir.

Gölün şekli deniz dibinin, zemininin jeolojik bünyesine göre tayın olunmuştur. Kurutulacak kısımlar arjilden veya diğer iyi topraklardan mürekkep olanlardır; göl, zemini sadece kumluk olan sahaya inhisar ettirilecektir. Vücuda getirilmesi mukarrer olan dört polderin umum mesahayı sathiyesi tahmini olarak 224 000 hektarı bulacak ve bu yerlerin inbat kuvveti Hollandanın en iyi topraklarının inbat kuvvetinden daha aşağı olmayacaktır. Memleketin kabili zer toprakları yüzde on nisbetinde, ve iskân kabiliyetide en aşağı 400 000 bin kişiyi yaşatabilecek bir derecede artacaktır. Felemenk gibi fazla nüfusa malik olan ve her sene çiftlik bulamamaktan dolayı ecnebi memleketlere muhacir veren bir yer için böyle bir netice her halde pek mühim ve adeta hayatidir.

Malî mes'elelere gelince, inşaat bir çok seneler devam edeceğinden dolayı bu bapda şimdiden kehanette bulunulamaz. Ameliyatın ilk kısımlarında masraf daima tahmin edilen miktardan az olmuştur. Fakat son senelerde bu hususta büyük sukutu hayaller ile karşılaştık. İnşaatın seri bir surette devam ettirilmesi takarrür ettigindenberi (1925 kanunu) her şey bahalıya mal olmağa başladı, bu karar, tefcir ameliyesi ve saire üzerine o derece tesir etti ki adeta yapılan işler

eskisine nisbetle yüzde 50 fazlasına mal oldu. Şayet muvazene teessüs edemez ise varidatın masrafları kapatmaması korkusu baş gösterecektir.

Her halde vatandaşlarımızın kısmı azamının bu işleri, varidat ve sarfiyat pilançosuna göre terk ve tekrar başlanacak her hangi basit bir teşebbüs gibi telekki etmediklerini söyleyebilecek mevkieyim. Kabili zer toprak ihtiyacı okadar mübrem dir ki 1925 de Wieringermeerpolder tabir olunan Şimali-Garbi polderinin, ana settin inşa ameliyeleriyle aynı zamanda kurutulmasına karar verilmiştir. Bu karar Mademblik'den Wieringin'e yapılacak olan settin, şimdiden göya esas settin himayesinden müstefid olmuş gibi daha sağlam inşasını mucip olduğundan halile munzam birkaç milyona mal olmuştur. Böylece bu polder Mons. Lély'nin tesavvur ve tahmin ettiğinden 8 sene evvel hazır olmuş olacaktır. Bu set (Mademblik ile Wieringen arasındaki set) geçen temmus ayında bitirilmiştir, bir iki haftaya kadar kuvvetli iki tulumba işlemeğe başlayacak ve 1930 yazına doğru polder kurutulmuş ve bu sayede Felemenk kırallığı arazisi 19 000 hektar büyümüş olacaktır. Mamafi toprağın zeryata temamlie kabiliyet kesbetmesi için daha yedi, sekiz sene beklemek icab edecektir. Toprağa en kısa bir zaman zarfında azami rendemanını temin etmek meselesi ayrı bir meseledir. İşletmeler hususunda pek çok tecrübeler sahibi olmaklığımıza rağmen 40 hektarlık hususî bir polderin tecrübe polderi olmak üzere kurtulması faydalı görülmüş ve iki senedenberi mütehassıslar, en iyi metodu bulmak için müteaddit tecrübeler girmişlerdir. Bu metodun intihabı müteaddit rekoltanın kazanmasını veya kaybedilmesini ifade edecek demek olduğundan her halde bu hususta uğraşmak beyhude, emek sarfetmek demek değildir. Ana settin inşasının 1932 de hitamından sonra diger üç polderin kurutulmasına başlanacak ve bu ameliye de 1950 senesinde hitama irecekti.

Umumî işlerin pilançosunu yapar iken, Zuiderzée denizinde balık tutmakla geçinen - filvaki bu balıkçılık yapanlara büyük bir kâr temin etmiyordu, fakat her ne olur ise olsun bir körfeze, bir iç gölüne yani tatlı suya inkilâb edince tamamen ortadan kalkacak idi - balıkçılara verilecek tavziat ile de maşgul ve alâkadar olmak icab etti. Asırlardanberi devam eden bu balıkçılığın tamamen ortadan kalkmasından korkulabilir, demek ki pek pittoresk elbiseleri herkesin malûmı olan bu kafiye yakında kendine başka bir hayat tarzı intihaba mecbur kalacaktır. 1930 da Enkhuizen de açılacak olan bir sergide son defa olarak ve adeta bir veda müsameresi şeklinde Zuiderzée balıkçılığına

ait ve yakında tarihe karışacak olan herşey ve asırlardanberi kullanılan elbiseler teşhir edilecektir.

Teknik meselelerin hallile her işin bitmiş olacağı kanaatını taşımaktan pek uzağım. Daha hakından gelinecek bir çok müşkülâtın bizi beklediğini biliyorum. Fikrimce belki bu teknik meseleler derecesinde pürüzlü ve ihtilâfı efkârı mucip daha birçok cetin işleri halletmek mecburiyeti de vardır. Mühendisler toprakları kuruttuktan ve bunları ziraat mühendisleri yeni sâkinleri için hazırladıktan sonra yeni vilâyete nasıl bir hukukî idare bahşolunacağı meselesi meydana çıkacaktır. Acaba toprakları evvelden yapıldığı gibi müzayede ilemi satmak lâzım gelecek, yahutta tasarlandığı gibi buraların işletilmesi devlet uhdesinemi tevdi olunacak? Bu babda şariin pek müstesna bir vaziyette olduğunu inkâr etmiyelim. Kendisinden her noktayı nazardan bakır ve tamamen hükûmete ait ve hiç bir hakkı müktesebe malik bulunmayan bir toprağa bir şekli hukukî vermesi talep olunuyor. İşte bu hususta en akla gelmiyecek şekilleri ileri sürenler bulunacağına emin olabilirsiniz. Arazi islâhatçılarımların teşebbüsü ve gayretleri hemen daima malî manialarla kırılmış sığra indirilmiştir; islâhatçı, bütün toprakları cemaatin (communauté) mülkü yapmak ister, fakat bu teşebbüs pek pahalıya oturur. Burada Saint Simon ve daha birçokları tarafından temsil olunan vaziyet ilk önce tahakkuk etmiş gibi görünür. Demek ki Zuiderzée utopislerin ideal diyarıdır.

Hakikatta, işte bugünkü neslin, yüklendiği büyük ve vahim bir mesuliyet; Zuiderzée'yi ideal bir memleket haline komak vazifesiyle mükellefiz; ve bu gayeye ulaşmak için bize nihayetsiz selâhiyetler de verilmiştir. Şayet muvaffak olamaz isek, bu muvaffakiyetsizliği sefelerimize yükletebilmemize imkân yoktur, bunun lekesini biz taşıyacağız. Hükûmet tarafından intihap olunan bir komita bu nazik meseleyi tetkik ile meşguldür, mesele bilâhire komita mukarreratıyla birlikte Zuid-erzée meclisine arz olunacaktır. Bütün arazinin satılığa çıkarılması ihtimali azdır. Halbuki hükûmet için en ziyade mucibi istifade olacak şekil de budur; toprakları işletmeyi hükûmete tahmil ihtimali pek varit değildir. Benim fikrime kalırsa nihayet bir emphythéose (icareyitavile) veya muayyen müddetle bir kira sistemi kabul olunacaktır.

Vatandaşlarım için adeta hayatî bir mesele demek olan bu Zuiderzée meselesi hakkında sizlere bazı fikirler verebildim kanaatındayım. Birçok Hollandalılar için bu mesele yalnız bir malî mesele değildir millî bir haysiyet meselesidir. Memleketimizin orta parçasının

vaktiyle amansız düşmanı olan deniz tarafından istilâ altına alınmış olan bir kısmını düşmanın elinden almak bizim için vatanî bir meseledir, bir borç ve zarurettir ve bu vazife bugünkü nesle teveccüh etmiştir.

Doktor Lély ve diğerlerinden dahası sayesinde, kabili zer topraklarımızı yüzde 10 nisbetinde arttırmak bugün fennen yeddi iktidarımızdadır. ve biz bu arazi tezayidiinii sulhan ve hiç bir insan kanı akıtmadan yapabilecek müstesna bir vaziyetteyiz. Her milletin harben yapabileceği bir şeyi biz sulhan tecelli ettirebilecek yegâne milletiz.

Tabiatla mücadele quphesiz pelr müşküldür. Bu mücadelenin pek çetin olduğunu ve muzaffer çıkmamız için sonsuz kudretler sarfetmek icap edeceğini mudrikiz, fakat muzaffer olacağız. Ve muharebe kazandıği zaman, ana vatana ilhak etmiş bulunacağımız yeni parçanın diğer mülhak vilâyetlerden farkı, burada gayri memnun akalliyetler meselesi olmayacağıdır. Burası tıpkı tufandan sonra ki âlem gibi bakir bir toprak olacaktır, biz burasını, müstakbel sakinlerinin saadetini temin edebilecek bir tarzda ve şekilde ve istediğimiz gibi hazırlıyabileceğiz.

Vatandaşlarımızdan biri evvelce: „Allah dünyayı yarattı, fâkat Felemenki yaratmağı unuttu. Bu unutilan yeride Hollandahılar sonra yarattılar demişti. Ben, dinlemek lütfünde bulunduğunuz bu konferansım da sizlere işte bu yaratmanın nasıl olduğunu kısmen göstermek istedim

29 Temmuz 1930

Tercüme eden

A. Macit